

Læremidler og fagenes didaktikk
Dagrun Skjelbred
Odense, 5. november 2009
(forkortet versjon)

HØGSKOLEN
I VESTFOLD

Bruk hodet: Følg hjertet

Disposisjon

- Presentasjon av prosjektet "Lesing av fagtekster som grunnleggende ferdighet i fagene"
- Kjennetegn ved fagteksten
- Fagteksten i klasserommet

Lesing av fagtekster som grunnleggende ferdighet i fagene

Et tre-årig forskningsprosjekt
finansiert av Norges forskningsråd
innenfor programmet

*Praksisrettet FOU i barnehage,
grunnopplæring og
lærerutdanning
(2006 – 2010)*

I kompetansemålene i læreplanene for fag er mål for de fem grunnleggende ferdighetene integrert på de enkelte fags premisser. De grunnleggende ferdighetene er: *å kunne uttrykke seg muntlige, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne, å kunne bruke digitale verktøy*. Elevene skal i arbeidet med fagene tilegne seg de grunnleggende ferdighetene, som er forutsetningen for videre utvikling av læring”
(LK06:10)

Hvorfor grunnleggende ferdighet knyttet til fag?

LK06: en literacy-reform: " gjennomgripende reform i norsk skole, ikke minst når det gjelder å forstå hva læring er, og hvordan den foregår. For første gang i norsk skolehistorie var det slått fast at det å forstå, lære og utøve fag ikke kan ses uavhengig av det å skape mening med språket og andre meningsskapende eller semiotiske ressurser i faget. Reformen innebærer et gjennomslag for at fagenes grunnleggende mål er at elevene skal settes i stand til å utøve fagrelevant skriving, lesing og muntlighet." (Berge 2005: 163).)

- LK06: "en språklig vending"
- Alle fag er språkfag. "Educational failure is linguistic failure" (Halliday)
- Alle lærere er "leselærere" og "skrivelærere"

Prosjektet skal undersøke

- læremidlenes tilrettelegging for elevers lesekompetanse
- elevers lesestrategier
- hvordan læremidlene ivaretar prinsippet om tilpasset opplæring
- hvordan læremidlene legger til rette for leseforståelse hos minoritetsspråklige elever

Prosjektdesign

- Fire fag: matematikk, naturfag, RLE og norsk
- Tre trinn i grunnskolen: 2., 5. og 8.
- Fem samarbeidsskoler (partnerskoler og én skole med spesiell kompetanse for undervisning i et multikulturelt miljø)
- Metoder: tekstanalyser, klasseromsobservasjoner, intervjuer med elever, elevers foreldre, lærere, rektorer
- Deltakere: fem skoler, tekstforskere, fagforskere, studenter, to doktorgradsstipendiater

Observasjoner av lesing

- Det arbeides mye med å aktualisere tidligere kunnskap
- Det gjøres lite forarbeid med tekstene
- Selve lesingen overlates til elevene
- Etterarbeidet er mye relatert til løsning av oppgaver

Særtrekk ved fagtekster i skolen

- Fagtekster krever en annen tilnærming enn andre typer litteratur
- Fagtekster er fagspesifikke
- Fagtekster er multimodale
- Fagtekster har ofte et krevende språk, de skal forklare komplekse begrep og fenomener – det fagspesifikke krever presisjon
- Begrepsbruken skiller seg fra dagligspråket

Oppgaver

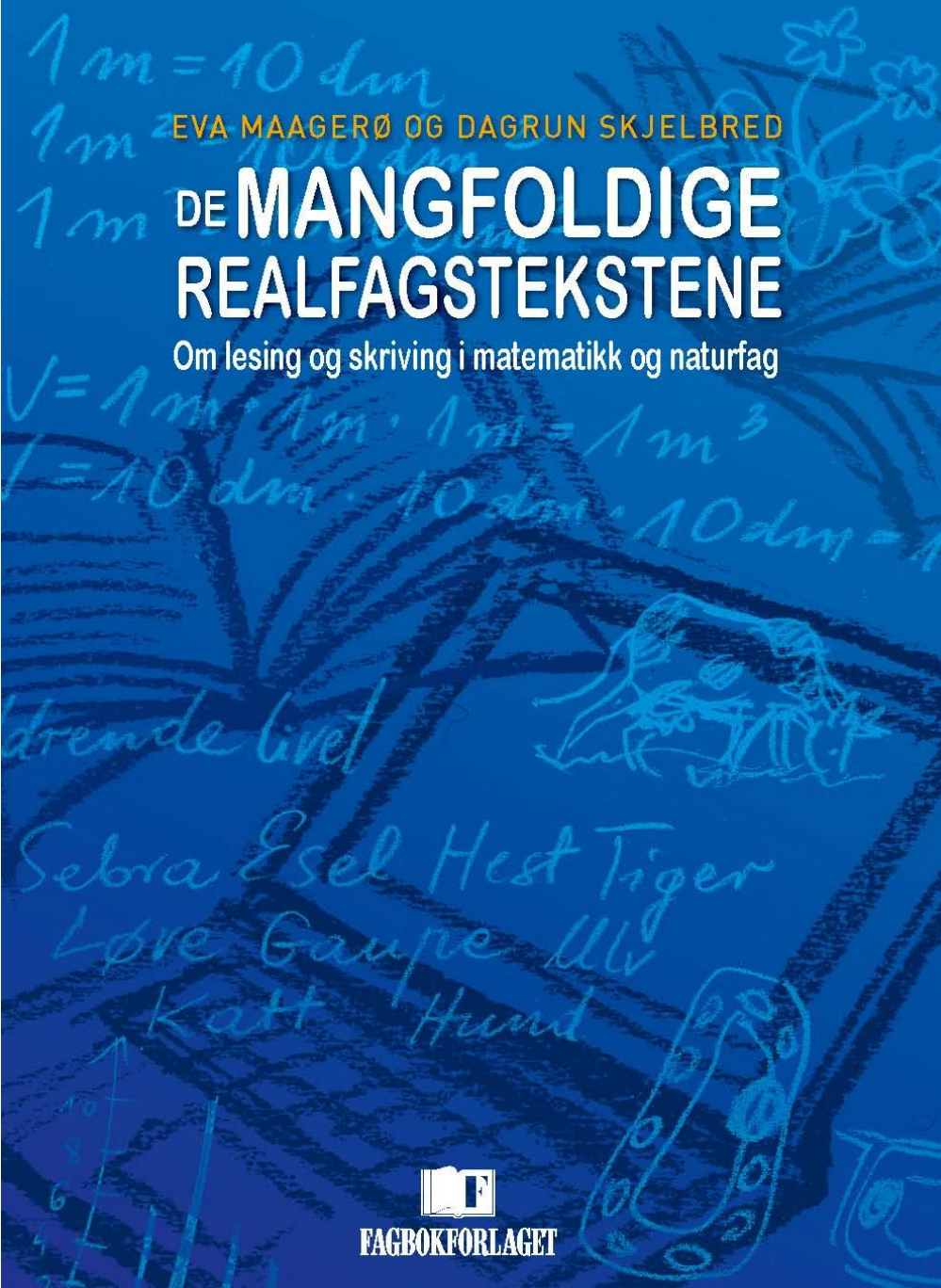
- Synliggjør hva som er viktig kunnskap
- Synliggjør (indirekte) lesekompetanser:
hente informasjon: Hvem? Hva? Hvor? Når?
tolke og trekke slutninger: Hvorfor? Hvordan?
reflekter: Hva mener du? Diskuter...
- Fremmer oppgavene gode og varierte lesestrategier (førforståelse, spørsmål underveis, metarefleksjon, oppsummeringer)?
- Fremmer oppgavene fagspesifikk: skriving i varierte sjangrer, og sjangrer som er relevante for faget? Fremmer oppgavene skriving av sammenhengende tekster og sammensatt tekster?

Oppsummering, fagteksten i klasserommet

- Synliggjør leseopplæring i alle fag
- Hør eleven lese høyt
- Faglig tekstsamtale: individuelt, gruppe, klasse
- Varierte lesestrategier, modellering
- Varierte og faglig relevante oppgaver
- Reformulering av kunnskap/Skrive for å lære

Aktuell litteratur:

- Aasen, A. J. og Nome, S. (red.) 2005: Det nye norskfaget. Bergen LNU/Fagbokforlaget
- Bråten, I. (red.) 2007: *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo:Cappelen Akademisk
- Helgevold, L. og Engen, L. 2006: *Fagbok i bruk* Stavanger: Lesesenteret
- Knudsen, S., Skjelbred, D. og Aamotsbakken, B. (red.) 2009: *Lys på lesing. – Lesing av fagtekster i skolen*. Oslo: Novus
- Kulbrandstad, L. I. 2003: *Lesing i utvikling. Teoretiske og didaktiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget
- Maagerø, E. og Seip Tønnessen, E. (red.) 2006: *Å lese i alle fag*. Oslo: Universitetsforlaget
- Maagerø, E og Skjelbred, D. 2009: *De mangfoldige realfagstekstene. Om lesing og skriving i matematikk og naturfag* Bergen: Fagbokforlaget.
- Reichenberg, Monica 2008: *Vägar til läsforståelse. Texten, läsaren och samtalet*. Stockholm:Natur och kultur
- Roe, Astrid 2008: *Lesedidaktikk – etter den første leseopplæringen* Oslo: Universitetsforlaget

EVA MAAGERØ OG DAGRUN SKJELBRED

DE MANGFOLDIGE REALFAGSTEKSTENE

Om lesing og skrivning i matematikk og naturfag

FAGBOKFORLAGET

HØGSKOLEN
I VESTFOLD